

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא רבינו שלמה בארי שליט"א

גליון
141 פרשת פנחס

מהי מעלת האיש חכם בעת עלות חמת אף ה'

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַגִּיד אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה, יא).
במדבר רבה (כ, כה) דרשו זאת על הנאמר במשלי (טו, יד) "חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה", משל למלך שהיה עובר וסיעה של נערים עומדים, וקלל אחד מהן את המלך, נתמלא המלך עליהם חמה, בא תושב אחד שהיה ביניהם ונתן משטר אחד (-סטירה אחת) לאותו שקילל את המלך, מיד שככה חמתו של מלך. כך, מי גרם להקב"ה שתשוב חמתו ולא נתכלו כל ישראל, הוי אמר זה פנחס, לקיים מה שנאמר 'ואיש חכם יכפרנה'.

כי דרך ביטול החמה והחרון אף נמסרה לחכמים ולצדיקים, כמו שדרש רבי פנחס בר חמא במסכת בבא בתרא (דף קטז ע"א) שכל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר 'חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה'. וביאר המלבי"ם (במשלי שם) שה'חמה' היא טמונה בלב, וכאשר היא מתעורר ובאה להנקם היא נקראת 'אף', וכאשר מתעוררת חמת המלך הרי זו שעת דין וגזירה קשה, שבחמתו המלך ב"ה עלולים להישחת רבים על ידי ששולח מלאכי מוות, וצריך לבקש איש חכם אשר בחכמתו ידע לכפר עון ולהשיב חמה, וזהו מעלת האיש חכם היודע לכפר ולרצות ולהשקיט חמת אף ה', כמו פינחס שכיפר על בני ישראל, וכמשה שעמד בפרץ והשיב חמת אף ה' שלא ישחית וישמיד את ישראל בעוון העגל.

מדוע מגלה הקב"ה סודו לצדיקים

כי דרכו יתברך היא שאינו מביא פורענות לעולם לפני שיגלה זאת לצדיקים שבכל דור ישעמדו בפרץ לפייסו ולהשיב חמתו, וכמו שאמר עמוס (ג, ז) "כי לא יעשה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוּדוֹ אֶל עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים", ואמרו על זה במדרש תנחומא (וירא ו) שכאשר חטאו הסדומיים גילה זאת הקב"ה לאברהם בכדי שיתפלל עליהם ויעביר את הגזירה, וכאשר חטאו ישראל בימי עכן גילה זאת הקב"ה ליהושע, וכאשר חטאו בני עלי גילה זאת לשמואל. וכן הוא בכל דור ודור, כמו שאמרו על זה עוד (בתנחומא ויחי יד) שכל מה שהצדיקים עושים הוא מתוך רוח הקודש, וכמו שדרש רבי סימון במדרש שוחר טוב (מזמור כה) שאף שאין הקב"ה מגלה סודו לעליונים, מגלה הוא סודו לתחתונים, היינו שאף שאין נגלה הדבר למלאכי מעלה, נגלה הדבר לצדיקים בעולם הזה, כי מגלה להם הקב"ה מעמד הדור ומצבו, בכדי שידעו לבטל הדין והחיימה, ולהמשיך את גילוי הנהגת הרחמים.

כיצד מתפללים הצדיקים להשיב חמת אף ה'

והכל בכוחו של משה רעיא מהימנא, שאותו כח שהיה לו למשה לעמוד בפרץ להגן על ישראל, נמסר לחכם ולצדיק שבזה הדור כמדליק נר מנר, וכפי שאמר רבי פנחס בן יאיר בזוהר פנחס (דף רכ ע"א) שלכך נצטווה משה "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה, יב), כי אמר לו הקב"ה למשה, אתה הוא שמסרת נפשך על ישראל כמה פעמים שלא יכלו מן העולם ובעבור כך זכית שתשרה עליך השכינה תדיר, אמנם כעת זכה פנחס להשיב את חמתי ולהציל את בני ישראל מכליון ומפני כך ראוי הוא שתשרה אף עליו השכינה, אמנם מפני שהשכינה כבר היא הכלה שלך, כי כבר נתתיה לך, לכן אמור לה בפה מלא וברצון שלם שתשרה על פנחס, ואכן עשה כך משה, ולא נסתלקה ממנו כלל, אלא היה זה כבר שמדליקים ממנו נרות אחרים, ואותו הנר לא נחסר מאומה.

וביאור הדברים הוא כמו שכתב רבי יעקב אבוחצירא בפיתוחי חותם (פ' כי תשא) שכאשר התפלל משה על ישראל שלא יכלו בעוון העגל, פייס בזה להקב"ה בעבור השכינה שהיא שורש נשמותיהם של ישראל, וכנרמז בתפילתו "למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת ממצרים" (שמות לב, יא), שסופי תיבות 'אפך בעמך אשר' עולים כמנין 'ברחל', היינו שטען לקב"ה, שאם יעשה כליה בישראל יתבטל חלילה שורש רחל, אם כן הבט לרחל שהיא השכינה ותעביר חרון אפך מישראל. ועל זו היתה אף תפילת פנחס כשעצר המגיפה, כמ"ש (תהלים קו, ל) "ויעמוד פינחס ויפלל ותעצר המגפה" ואמרו במסכת סנהדרין (דף פב ע"ב) שעשה פלילות עם קונו, וביאר זאת המגלה עמוקות (תנינא, פ' מטות דרוש א) שלא התפלל אלא בעבור השכינה. וכן כתב בספר מחמדי שמים (פ' פנחס) שלכך סופי תיבות הכתוב 'ואיש חכם יכפרנה' הוא 'מושה', כי לא זכה לזה פנחס אלא בכוחו של משה, וכן הוא כל חכם שבכל דור שבכוחו של משה מכפר הוא על ישראל. וזהו שנתן הקב"ה לפנחס את ברית השלום, שזכה אליהו להיות סניגורם של ישראל בכל דור ודור יחד עם משה רעיא מהימנא, ויחדיו מתפללים הם בעד ישראל בכל דור ודור, ומשיבים חמת ה' מעל עמו ישראל.

וזהו מדריגת כל הצדיקים הגדולי מצוקי ארץ שבכל דור ודור, שממצב השכינה הנגלה לעיני רוח קודשם¹ יודעים הם את מצב ישראל ואותו הדור, וכאשר נגלה להם תוקף הנהגת הדין וגילוי חרון האף המתעוררת בעוונות ובחטאים חלילה, מפייסים הם לקוב"ה בכל מיני טענות ואמתלאות שונות בעבור כבוד השכינה ותכלית גילוי מלכותו יתברך בעולמו, ומפייסים לו שיגלה לעמו ישראל פנים של רחמים ויעביר חרון האף ותוקף הדין, וכמובא באסתר רבה (ז, י) שאליהו גילה למרדכי מגזירת השמד של המן, ומתוך כך התפלל מרדכי מלמטה יחד עם משה למעלה, והמשיכו רחמים לתשועת ישראל.

מנהג ישראל לחלות פני צדיקים שיתפללו עליהם

כי נמסרה כח הברכה לחכמים ולצדיקים, כמובא במדרש תנחומא (ויחי ז) שאת האבות היה הקב"ה מברך, אבל מהם ואילך מסר הקב"ה את כח הברכות לכהנים ולצדיקים. וכתב הרשב"א בתשובותיו (ח"ה סי' ג) שחייבה חכמתו יתברך שעל ידי תפלת חסידיו יתרצה, ויתרבה טובו למברכיו ומכירי טובו, היינו שהצדיקים מברכים ומהללים בתפילתם לקב"ה, ומתוך כך מתרצה הוא לתפילתם ובקשותיהם.

ולכך מנהג ישראל מקדמת דנא לדרוש פני הצדיקים שיתפללו עליהם בעת צרה, וכמו שכתב הרמב"ן (שמות יח, טו) על מה שאמר משה לחותנו "כי יבוא אלי העם לדרוש אֱלֹהִים", שלדברים רבים באים לפני, אם להתפלל על חוליהם, אם להודיעם מה שיאבד להם, והוסיף הרמב"ן שכן גם היה מנהג ישראל בימי הנביאים, כמו שאמר הכתוב בשמואל א' (ט, ט) "לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אֱלֹהִים לכו ונלכה עד הרואה", וכן שלח מלך ארם את חזהאל אללישע, וציוה לו "קח בידך מנחה ולך לקראת איש האֱלֹהִים ודרשת את ה' מאותו לאמר הֲאֶחְזֶקֶה מחולי זה" (מלכים ב' ח, ח), היינו שרצה שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפילתו, וכן מצינו (בבראשית כה כב) שהלכה רבקה לדרוש את ה'. כי טובתם של ישראל היא שִׁינְכְרוּ לפני החכמים, כמו שכתב הרמב"ן (במדבר א, מה), שלכך ציוה הקב"ה למנות את ישראל, בכדי שכל שיזכר כל אחד מישראל בשמו לפני משה אב הנביאים ואהרון אחיו קדוש ה', ובזה יהיה לו זכות וחיים, כי ישימו עליהם עינם לטובה, ויבקשו עליהם רחמים².

1 כמו שדרשו בזוהר פנחס (דף רלו ע"א) שנגלה לפינחס המשחית הנקרא 'חמה' שבא להשחית את ישראל, ומתוך כל נגלה לו הדרך להפך צירופי האותיות ולבטל המוות והדין.

2 וכך יהיה המספר והמנין לטובה ולברכה, ולא ישלש בזה הנגף חלילה.

ואלה יעמדו על הברכה

הגיליון מוקדש לרפואת הצלחת וישועת פכל נסים בן מרינה, אוריאן בת לבנה, עדי עובד בן אילנה, עילאי אליהו בן אוריאן להקדשות יקיריכם ניתן לפנות בטל' 0527.130.400

הגיליון השבוע הוקדש לעילוי נשמת מרן הרה"ג חכם בן ציון אבא שאול זצוק"ל, לע"נ שאול בן משה, חיננית בת שולמית, ראו דור דרור בן רונית.

וכן הוא מנהג ישראל לדורותיהם, כמובא ברות רבה (ו, ב) שלא נפקדו בוועז ורות אלא מברכותיהם של הזקנים³. וכן מובא במסכת סופרים (יה, ז) שמנהג טוב היה בירושלים שהיו מוליכים הנערים לחכמים שיברכו אותם, ושיתפללו עליהם שיזכו לתורה ולמעשים טובים. וכן כתב הנימוקי יוסף (בב"ב דף נג ע"א מדפי הרי"ף), שכך נהוג היה מקדמת דנא בצרפת, שכל מי שהיה לו חולה, היה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו. וכתב המאירי (במו"ק ט ע"א) שלעולם תהא ברכת תלמיד חכם חביבה לו לאדם, וישתדל בכל כוחו שיברכהו, ואף אם אין ברכתם מובנת לו לאדם, אל תהא ברכתם קלה בעיניו, ואל יחשדם שמה נתרשלו בברכתו, אלא יתבונן בדבריהם וימצאם נכוחים.

סוד ה' ליראי

ובאמת הצדיקים הם יודעי סודם של דברים כיצד להתפלל ולהושיע לאשר פונה אליהם בצרתו. ואמר רבינו מנחם נחום משטעפנעשט שיש צדיקים המתפללים

3 ולדעת ריש לקיש, רות נפקדה מברכתו של בעוז.

בעד ישראל ויודעים מה זקוקים הבאים אליהם עוד לפני שנכנסים ובאים אליהם, ולכך אין צריך להזכיר ולכתוב הרבה בפתקא שמגישים לפניהם (גר ישראל בערכו, אות יא). ומסורים הצדיקים מאד להתפלל על צאן מרעיתם, כמו שמסר רבינו דוד משה מטשורטקוב, שקבלה היא בידו, שכאשר מקבל צדיק פתקא ופדיון נפש להתפלל על איזה אדם, ואינו מתפלל עליו י"ב חודש לפחות, הרי זה גזל בידו (דברי דוד ליקוטים, עמ' פא).

ואמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין (עירין קדישין דרוש לפורים, דף יח ע"א), שזהו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן", שהוא מלשון חרון אף כידוע, היינו שהיו לו לאברהם אבינו כמה וכמה יסורים וחרון אף בכדי לעשות ולתקן כמה נפשות, וכן הוא בכל דוד ודוד, שמקבלים על עצמם הצדיקים יסורים בכדי לכפר על בני דורם, וכאשר באים עליהם היסורים הופכים הם זאת לטובה ולברכה, בכח מידת החכמה הנטועה ודבוקה בהם.

"ויפק רצון מה" (משלי יח, כב)

משיעור יום ה' כי תצא תש"ע

א

הנה בכדי שתאיר התורה את הדרך לאדם צריך הוא לידע תחילה מה יש לו לחפש בתורה, ומה הוא צריך למצוא בתורה הקדושה, וכמו שכתוב (משלי ג, יג) "אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה", ואמרו בזוהר בראשית (דף מז ע"א) "מצא חכמה" הוא טוב השי"ת המתגלה ממדרגה הנקראת 'עתיק', 'יפיק תבונה' הוא גילוי עומק רצונו יתברך, כמו שכתוב (משלי יח, כב) "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה", 'אשה' היא סוד השכינה הקדושה המגלה את המלכות והיראה מהבורא ב"ה, כמ"ש (משלי לא, ל) "אשה יראת ה'", וכמובא בתיקוני"ז (בתיקון לג, דף עז ע"א), וכאשר מוצא האדם בתורה את גילוי השכינה בטוב השי"ת וחסדו הגמור ממדרגת 'עתיק', נחשב בזה שמצא גילוי של התורה, וכמו שפירש רש"י (במשלי שם) ש'מצא טוב' היינו שמצא תורה, כי בזה השיג התבוננות ומחשבה ברצון הבורא ב"ה, כמ"ש 'ויפק רצון מה'.

וענין עומק רצונו יתברך, שהוא סוד מדרגת 'עתיק', אי אפשר לנבראים לידע ולהשיג בזה כלל, כי רצונו הפשוט הוא ליתן ולגלות לנבראים את טובו יתברך, ובשכל הנברא אין יכולת להשיג ולידע מטובו יתברך. ולכן מה שיוכל האדם לידע ולהשיג ממדרגה זו, הוא התנוצצות והארה מרחוק, לידע שאור ה' ב"ה הוא רצון להטיב לו, וכל התלבשות רצונו יתברך בתורה, וכל הצמצומים שעשה הקב"ה בכדי שיהיה אדם על הארץ לעובדו מתוך עולם העשיה, הם כולם לבושים וסיכות על מנת להביא לגילוי רצון ה' ב"ה להיטיב לאדם.

ב

נמצא שאדם אשר חכם יקרא, צריך הוא לראות בכל דבר את הטעם והרצון של העומד בפנימיות הדבר שלנגד עיניו, וכאשר מתבונן בתורה, ראשית כל צריך הוא לראות לנגד עיניו מה הוא רצון נותן התורה וכְּעֵלְיָהּ, הַמְצִינָה אותו על העסק בה ועל שמירתה וקיומה, ומה מטרתו בכך, ורצון התכליתי של נותן התורה הוא שצריך להיות לנגד עיניו.

והנה הפעולות והתיקונים הנעשים מתוך עסק התורה וקיומה רבים הם, ובכל דבר בתורה יש טעמים הרבה עד אין קץ, ופנימיות התורה היא א' להותו יתברך המתאחד בה תמיד, וכולה חכמתו בינתו ודעתו של ה' ב"ה, אך הכל הוא בכלל 'סדר השתלשלות' ממדרגה הנקראת 'עתיק' עד המלכות הנקראת 'יראת ה'', שהיא תכלית הכל, כמו שסיים קהלת (יב, יג) "סוף דבר... את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם". אמנם עיקר רצון השי"ת שלכן ברא הכל וציווה על היראה והאהבה אליו, הוא ליתן חיים לבריות ולהראות להם מטובו יתברך וחסדו שהוא ללא גבול ומידה. ולכן עיקר מה שיחשב שמצא האדם תורה הנקראת 'טוב', כמ"ש (תהלים קיט, עב) "טוב לי תורת פיך", הוא שמצא את טובו יתברך הנקרא 'עונג', שהוא גילוי רצונו יתברך לגלות טובו לאדם.

ג

והנה תמורת 'עונג' הוא 'נגע', כמו שכתוב בספר היצירה (ב, ז), שאין למעלה מ'ענג' ואין למטה מ'נגע', כי 'ענג' הוא מדרגת עתיק שאין למעלה ממנה, ו'נגע' הוא נגע צרעת וטומאת הנחש וזוהמתו שאין למטה ממנו.

והנה עיקר גילוי מדרגת עתיק הוא ביום שבת קודש, כמ"ש (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכוּבד", כמו שאמר רבי אלעזר בהקדמת ספר הזוהר (בדף ה ע"ב) ש'וקראת לשבת עונג' היינו שצריך להזמין ולקרוא את העונג לשבת. והענין הוא, שקודם שימצא האדם ויראה את טוב השי"ת בכל מראה עיניו, צריך הוא להזמין ולקרוא לזה, וכל שלא יקרא ויזמין לזה תחילה, יִרְאֶה בעיניו ה'ענג' ל'נגע', כי מאחר שזוהמת הנחש מלפפת לאדם, נוטות עיניו לראות לנגע הנחש, היינו שרואה בעיניו נגע וצער בבריאה.

וכך הוא בעסק התורה, שתכליתו למצוא בתורה את טוב השי"ת ולראות בעיניו את חסד השי"ת וגילוי רחמים והאבתו יתברך, ובזה מתמתק לאדם כל קיום התורה ואין לו קושי כלל, ולא יבוא לידי חטא. אך בכדי לבוא לזה, קודם שמחפש האדם אחרי השי"ת בעסק התורה צריך הוא לידע מה הוא צריך למצוא בתורה, וכאשר ידע שכל מה שצריך הוא לראות ולמצוא אינו אלא 'ענג', יוכל למצוא ולהכיר את השכינה הקדושה שהיא במדרגת שבת וענג, והיא תכיר גם כן לאדם, היינו שְׁתַּרְאֶה לו ממתיקות התורה וטובו יתברך.

ד

והנה בזה תלוי כל דרך האדם אל השי"ת, שאם יחפש בתורה בלי לדעת מה צריך הוא למצוא, יוכל לילך אחר עיניו שלו ולטעות אחר זוהמת הנחש, ולראות את הדינים ו'שורש הנגעים', ומזה בא לשכוח את טוב השי"ת, עד שבא חלילה לידי חטא ו'גילוי של נגע'. אך כאשר מתחילה יודע שאינו צריך אלא לחפש אחר טובו יתברך, וזה אשר יש לו למצא בתורה, כך יהיה - שימצא את טובו יתברך, וכל הבריאה תִּרְאֶה לו כענג, ולא יִרְאֶה רע בעיניו כלל.

וכן מצינו במרגלים, שכאשר היו צריכים לילך לתור את הארץ ולחפש בה, הלכו אחר עיניהם וחשבו שצריכים לחפש כרצונם וכפי חפצם, ולכך על אף שהיו צדיקים גדולים לא נמלטו מאחזית הנחש, ומפני כך נטו עיניהם אחר הנגע - שנעשה להם ה'ענג' ל'נגע', עד שמתוך כך באו לידי חטא ולקחו חלק בדרך הנחש שכולו לשון הרע וצרעת. אך יהושע וכלב דרך אחרת היתה להם, ועל אף שראו הם מה שראו חבריהם, לא נתנו מתחילה דרור לעיניהם לחפש אחר מה שיראו כרצונם, אלא אחזו וידעו מתחילה שאין להם לחפש אלא אחר הענג ומדרגת עתיק וגילוי טובו יתברך, לכך אמרו בתום ובאמת "טובה הארץ מאד מאד" (במדבר יד, ז), כי מאחר שבכך האמינו מתחילה, זה מה שנגלה ונתברר לנגד עיניהם.

ה

והנה כל זה תלוי בעיני האדם, איך בוחר הוא לראות את התורה, וכיצד בוחר הוא להסתכל בבריאה. ומה שיודע מתחילה כיצד ואיך להביט בעיניו, זהו נקרא 'חכמה', וכמו שכתוב (בראשית ג, ז) "ותפקחנה עיני שניהם" ופירש רש"י שנאמר כן על שם החכמה, ומה שמוצא מתוך דרך הסתכלות זו נקרא הדבר 'תבונה', וזהו 'אשרי אדם מצא חכמה, ואדם יפיק תבונה', 'מצא חכמה' הוא שיש לו את החכמה כיצד להשתמש בעיניו, ויודע מתחילה מהו מחפש

ומהו צריך למצוא כאשר הוא מתבונן בעולם, 'פיק תבונה' הוא שמוציא מתוך הסתכלות זו את רצון השי"ת, כמ"ש 'ויפק רצון מה', היינו שמוציא מהסתכלותו בתורה ובבריאה את רצון השי"ת להטיב לנבראים, ומנתק עצמו מלראות כל דבר נגע, ומוציא בהסתכלותו את השכינה הנקראת שבת שהיא בצד העונג וללא דינים, שהוא גילוי טובו יתברך וחסדו ואהבתו. וכל זה מפני שמתחילה קרא עונג לשכינה הנקראת שבת, שזהו מה שהזמין ורצה לראות בעיניו, כי הכל תלוי ב'עין' העולה כמנין 'עונג' (עה"כ).

וככל שתהיה מדרגת חכמת האדם גדולה יותר, כך יוכל למצוא את טוב השי"ת במדרגות נמוכות יותר. כי יש אשר יוכל להאמין שצריך למצוא את טוב השי"ת, אך בפועל אינו מוצא את טוב השי"ת בתורה הקדושה, והוא כנגד שם אה"ה, כי עצם מה שיוודע שזהו מה שצריך למצוא ולראות בעיניו, הנה בזה מאיר עליו משם אה"ה (שמילוי שם אה"ה באלפין (אל"ף ה"א יו"ד ה"א), ללא הפשוט (היינו ל"ף א ו"ד א), עולה כמנין 'ענג' ע"כ, כמובא בספר אור שבת למחר"ם פאפירש עמ' קעח). ויש אשר רואה את טוב השי"ת בתורה הקדושה, אך בבריאה אינו רואה כן, ורואה הוא נגעים בעצמו ובאחרים, וזהו גם כן טוב מאוד, כי מאירים בו שמות אה"ה הוי"ה (ובזה זוכה לסוד הפסוק 'דרכיה דרכי נעם', ש'נעם' עה"כ עולה כמנין מילוי הוי"ה (במילוי ס"ג) ומילוי אה"ה (כך, וד א יו"ד א ו"ד א), שהוא ענין ה'ענג' שבתורה, כמובא בספר עטרת צבי על זוהר מקץ דף קצז ע"ב). אך השלימות היא שיראה האדם רק 'ענג' בעיניו ולא יראה 'נגע' כלל, ומחשבתו על השי"ת תהיה רק בטוב הגמור, וכן בתורה מוצא הוא בכל דבר את טובו יתברך ורחמי ואהבתו, וכן בעולם אינו רואה רע כלל, ויש לו את החכמה והתבונה להשיג את האמונה השלימה בטוב המוחלט והנצחי בכל דבר שרואה, ובזה מאירים בו שמות 'אה"ה הוי"ה אדנו"ת' העולים (עם י"ב אותיותיהם) כמנין 'ענג' (עה"כ) (כמובא בקהלת יעקב (ערך ענג), וכמובא בשערי אורה (שער ב) ששמות אלו הם בסוד ה'ענג', בסוד ע'דן נ'הר ג'ן, וכמובא הענין בהקדמת בתיקוני"ז בדף יב ע"א). וזהו 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', שגם בכל הבריאה רואה הוא טוב גמור. ובזה מוכח שמצא את התורה באמת, כי הוציא בתבונתו את רצון השי"ת, שהוא מדרגת עתק (כמובא שם בזוהר בראשית דף מז ע"ב), לראות את טובו יתברך בכל.

ו

וזהו שהיה עיקר נסיון ישראל במדבר. כי המדבר היה מקום משכן הס"מ, ושם היה כל תקפו וחילו הגדול, ובכדי להכניעו ולבטלו סיבב השי"ת את בני ישראל אל המדבר הגדול והנורא מקום 'נחש שרף ועקרב' (דברים ה, טו), שהם חילות הסטרא אחרא וכל כוחותיה כמובא בזוהר תרומה (בדף קנז ע"א), ומחמת גודל מעלת אותו הדור שהיו גדולים ומופלגים במעלה מאוד, היו יכולים לבוא אל מקום זה ולהתיש את כח הנחש ושרש הרע לכל הדורות שיבואו אחריהם.

והיה נסיונם בזה, שהיו צריכים בכל זמן לזכור את גודל טובו יתברך וחסדו ואהבתו אליהם, ולזכור היטב את הגילויים הגדולים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, שעיקרם היה לגלות להם טובו ואהבתו אליהם. ובכל פעם שהיו חונים באחד מן המסעות, היו צריכים להתיש בו כח הס"מ וחילו שהיה באותו המקום, ומתוך כך היו בנסיון גדול בכל מסע ומסע. אך בזה שהיו דבוקים בזכרון ביציאת מצרים ובגילוי טובו ואהבתו יתברך אליהם, היו יכולים לעמוד בזה, ובכך התישו את כח ושרש הרע לדורות, ולא עוד, אלא שבמדבר הגדול זכו ובאו לכל מעלתם הגדולה של מתן תורה, ולהיות לו יתברך לעם.

ז

ובכל מה שבאו ישראל במדבר לידי חטא וריחוק, היה הכל אך מצד הערב רב, שעל ידם ודרכם היה דיבוק של היצר הרע בישראל על אף מדרגתם הגדולה. והדברים היוצאים מתוך כל הנסיונות שהיו בהם ישראל במדבר כמובא בכתובים, הנה כלליות הכל הוא ענין הרטינה והתלונה על השי"ת ועל משה, שהיה זה מצד הערב רב שהיה מתהלך ונגרר מאחריהם. וכלליות כל נסיונות אלו הם כאמור מצד ענין הבחירה - איך וכיצד לראות ולהשתמש בעינים, אם לראות 'נגע' או 'ענג', אלא שהחילוק הוא כאמור כפי שקובע האדם בדעתו מתחילה מה חפץ הוא למצוא ולראות, ואם בחר לראות את צד ה'ענג', שהוא סוד גילוי השכינה במדרגת שבת, זהו מה שימצא בתורה ובכל דבר שיביט בו, אך כל שלא קבע מתחילה שצריך הוא למצוא את צד החיים וה'טוב', ימצא חלילה להיפך, את צד ה'רע' והמיתה.

וזה שאמר הקב"ה לישראל (דברים יא, כו) "ראה אנוכי נותן לפניכם היום

ברכה וקללה", ואמר עוד (דברים ל, יט) "החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה, ובחרת בחיים", והכל הוא בעסק התורה כמובא בתנחומא (ראה א) ובדברים רבה (ד, ב), וזהו 'ראה', שיש לו לאדם לבחור בה ועל ידה בדרך החיים והטוב, שתלוי הכל כפי מהות ראייתו ועיניו כאמור, היינו שנותן לנו השי"ת את הדרך כיצד לבחור, והוא מה שכתוב 'ובחרת בחיים', שקודם שתבוא לידי נסיון אם לראות בעיניך 'ענג' או 'נגע', תבחר שאיך רואה אלא את החיים וצד העונג.

ובזה היו בכח הערב רב להכניס מדעתם בתוך ישראל, שאמרו להם כך נראים פני הדברים, ונתנו להם לבחור, אך לא נתנו להם את העצה הטובה מהשי"ת 'ובחרת בחיים', שמתחילה יתפוס האדם בדעתו מה הוא צריך למצוא כאשר מביט הוא בעיניו. וזהו ש'נגע רע' ר"ת נפילים, גבורים, ענקים, רפאים, עמלקים, שהם חמשה מיני ערב רב כמובא בזוהר בראשית (דף כה ע"א), שמהם נמשך ענין 'רע עין' בישראל. ולכן כאשר חזרו המרגלים מתור את הארץ אמרו "ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם" (במדבר יג, לג), שהנפילים הוא אחד ממיני הערב רב כאמור, היינו שנטו מלראות את מדרגת השכינה שהיא בסוד שבת ו'ענג', ונטו עיניהם אחר ה'נגע'.

ובכדי שיעמוד יהושע בנסיון זה הוסיף משה את האות י' לשמו כמובא במסכת סוטה (דף לד ע"ב) ובבמדבר רבה (טו, ט), שהיא כנגד העין והראיה, וכנגד מדרגת החכמה (ע"ח שער ד, א), וביקש עליו רחמים שבכך ינצל מנטיית עיניהם אל הרע.

ח

והדרך שינצל האדם מצד הבחירה אם לראות 'ענג' או 'נגע', הוא על ידי אמונת חכמים. כי כאשר מביט האדם בעולם, ולא השיג למדרגת החכמה, ועדיין לא קבע בדעתו מה הוא צריך למצוא בהביטו על העולם, הנה בזה יוכל לבוא לידי ריחוק, כי מאחר שרואה האדם את תוקף שליטת הנחש וגבורת הערב רב, שהם ענין הנפילים והענקים וכו' כאמור, צריך הוא לישועה והצלה שלא יבוא לידי מרמור ותלונה על השי"ת, וזהו מתוך שיכיר במציאות הצדיקים שהם כנגד כל כח הרע בעולם, ובכוחו של משה היה להכניע את התנין הגדול, שהוא הס"מ בעצמו, כמובא בזוהר בא (דף לד ע"א).

כי כל כח הסטרא אחרא אינה כלום כנגד כוחו של צדיק, כי שורש יניקתו וכוחו של הסטרא אחרא הוא מסוף הקדושה, אבל צדיק הוא מהות הקדושה, וכאשר יטול הצדיק את חיותה של הסטרא אחרא היא תבטל מן העולם, וכמו שציוה ה' למשה (שמות ד, ד) "שלח ידך ואחוז בזנבו, וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו", וזהו שכתוב (במדבר יג, ל) "ויהס כלב את העם אל משה", שרצה כלב להראות לישראל כי רב כוחו ותוקפו של משה רבנו לבטל לכל הנפילים והענקים ולכל מי שרוצה לעכב ולהצר להם.

ט

והנה ארץ ישראל ענינה הוא סוד הנהגתו של הבורא ב"ה, כי הנהגה בכל הארצות היא על ידי שרי מעלה, וארץ ישראל היא הנהגה על ידי ה' ב"ה בעצמו, כנאמו בה (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אתה תמיד, עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", והמשמעות בזה, שבהנהגת ה' ב"ה שישגי האדם בכל הארצות הוא כנגד סדר ההשתלשלות המלאכים והמזלות וכל הסיבות למאורעות העולם, אך 'ארץ ישראל' היא גילוי של רצונו יתברך, וכנוטריוקון שמה שהוא 'ארצה ישר אל', היינו שבה ועל ידה יזכה האדם להשיג התבוננות ומחשבה ברצון הבורא ב"ה, כמ"ש 'ויפק רצון מה', שהוא גילוי הנהגתו יתברך ברצונו להיטיב כאמור, וכמו שאמר כלב 'טובה הארץ מאד מאד'.

והנה בכל מדרגה ומדרגה שעולה האדם הרי הוא כענין בני ישראל קודם כניסתם לארץ ישראל, ובכל בחינה שמתחדש בה בכל יום, הרי שצריך הוא לבוא לראיית רצונו יתברך בכל דבר. כי בכל מדרגה נעשה כענין הקליפה הקודמת לפרי, שזהו כח הדמיון ש'רָאָה' לאדם בעיני שכלו ה'ענג' ל'נגע', ולכן עיקר הנסיון שיהיה לו לאדם הוא בתחילתה של כל מדרגה, ובכניסתו לכל עבודה ולימוד, שידע מתחילה שכל ענין שאינו מראה לאדם את הטוב, וכל דבר שאינו נראה בעיניו כתקוה ואחרית טובה, אינו אלא מצד הקליפה, וכאשר יתמיד לדבק מחשבתו על כך שאין דָבַר נגע במראה עיניו, כך תהיה המציאות לנגד עיניו. וגם מה שרואה את כח הקליפה גובר, ידבק את מחשבתו במדרגות הצדיקים הקיימים בכל דור ודור, אשר בכוחם לבטל את הקליפה כהרף עין, כאשר יעלה הרצון לפני ה' ב"ה לבטלם.

וזוהי המשמעות של 'שויתי ה' לנגדי תמיד', שצריך כל יהודי שתהיה כל מחשבתו על השי"ת, והמשמעות של המחשבה מהבורא היא, שדבוק האדם בטוב הגמור, ומתנתק מכל מחשבה על חיסרון ונגע, ודיבורו שלם ללא צירופים המראים על חיסרון ונגעים.

אך מפני שעובר על האדם צער ומרירות ועניות, לכך אינו יכול לדבק את מחשבתו בה' ב"ה, ובכדי שיוציא האדם את כל המרירות ממוחו וליבו ויוכל לזכות לצחות ונקיות המחשבה, צריך שיצא ממחשבתו על ד' אמותיו. כי הנה עיקר מחשבת האדם בכל זמן היא סביב מהותו ומקום מעלתו ברוחניות ומדרגתו בגשמיות, ולכך אינו חפץ אלא בהשלמת חסרונותיו בגשמיות וברוחניות, ומדמה בדעתו שאחר שיתמלאו חסרונותיו יתן את מחשבתו על השי"ת וחיפוש אחר רצונו יתברך.

ועל כן צריך האדם ליתן את מחשבתו על ישועת ישראל שהרי העולם עומד לקראת גאולה, כי זהו רצונו יתברך, ודבר זה הוא מפורש ומגולה בכל הכתובים ובכל דברי חז"ל, שמאמינים בני מאמינים אנו שהכל אמת וקיים בכל שעה ובכל רגע, ועל אף שכבר כלו כל הקיצין, והסתר הפנים גובר יותר ויותר, הנה כנגד זה גם הגאולה קרובה ונגלית יותר ויותר, וכפי שאמר משה לישראל (דברים טז, כח) "הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו", שעל אף שהשעה בה יחפץ ה' ב"ה לגאלנו היא 'הנסתרות לה', כי נסתר הדבר מעינינו כיצד יסובב ה' ב"ה לענין הגאולה, הנה לעומת זה 'הנגלות', שהוא הבטחון שיגאלנו השי"ת, 'לנו' הם.

וכך הוא בפרטות, שאיך שיושיע ה' ב"ה לאדם, וכיצד ובאיזה דרך תבוא ישועתו, הנה דבר זה הוא בכלל 'הנסתרות לה', אך 'הנגלות', שהוא רצונו יתברך להושיע ולהיטיב לאדם, ושישועתו תבוא בודאי, הוא הדבר שצריך להיות לנגד עיני האדם, ובזה ידבק מחשבתו בה' ב"ה בגדר 'שויתי ה' לנגדי תמיד', היינו שאין מה שיוכל להסיח דעתו מכך שיושיע לו השי"ת.

יא

וצריך הוא לידע, שגם כאשר אינו רואה את תמורת ה'נגע', שהוא ה'ענג', ונסתרת טובת השי"ת מעיניו, אין זאת אלא מפני שקרובה ישועתו לבוא. כי הנה הדור האחרון הוא כנגד עקבתא דמשיחא, והוא כנגד ירך יעקב, ועל זה נלחם שרו של עשיו ביעקב, שיאבדו ישראל את התקוה קודם גאולתם, ועל זה צווח הכתוב (בראשית לב, לג) "כי נגע בכף ירך יעקב", היינו שיתחלף ויִרְאָה להם זה ה'ענג' המעותד להם להיות כ'נגע' וכל צער חבלי משיח, ויאבדו את התקוה לישועתם.

כי ירך יעקב הוא כנגד מדרגת הנבואה שקיבלו הנביאים בכל הדורות כמובא בזוהר וישלח (דף קעא ע"א) ובזוהר משפטים (דף קיא ע"ב), כי הרגלים הם כנגד הנבואה, וכל מדרגת הנביא נבחנת כפי אשר יכל לעמוד בקבלו את שפע הנבואה (כמובא בזוהר וישלח שם), ולהבדיל מבלעם שהיה 'נופל וגלוי עינים', היינו שלא יכל לעמוד. ומפני נגיעת המלאך בירך יעקב, נעשה ירידה במדרגת הנבואה, שלא יכלו הנביאים להתנבאות בבירור כמשה רבנו שנאמר בו (במדבר יב, ח) "ומראה ולא בחידות", ומזה נעשה חולשה בקבלת הבטחות הנבואה בכל ישראל (כמובא בזוהר וישלח שם), שאין הנבואות מבוררות אצל כל אחד מישאל.

והכנעת שרו של עשיו בענין זה הוא דבקות המחשבה בבירור המוחלט באמיתת הנבואות וכל הבטחות ה' ב"ה לישראל, שידבק האדם עצמו במדרגת 'עתיק', שהוא מלשון חוזק תקיפות והבירור המוחלט (כמ"ש (שמואל א' ב, ג) "יצא עתק מפיהם", שהוא מלשון דבר חזק כמו שפירש רש"י שם), היינו שתהיה דעתו חזקה ותקיפה שהנה הנה קרובה ישועתו לבוא, ובזה יבטל את ה'נגע' ויראה תמורתו את הענג' וכל הטובה הנצחית שתתגלה לעין כל, וכענין 'הנגלות לנו ולבנינו'.

יב

כי יש דבר אחד המונע האדם מלראות את גילוי השכינה מצד גילוי החסד והטוב, שהיא בצד העונג שכנגד שבת קודש, והוא קלקול הברית, וכמובא בזוהר וישב (בדף קפח ע"א) שבזה 'לא חמי סבר אפי עתיק יומין' - (אינו רואה הסברת פני עתיק יומין). ולכך בכדי שיוכל לראות לנגד עיניו את טובו יתברך

בסוד עתיק, צריך הוא שיהיה כענין 'הנגלות לנו ולבנינו', היינו שיתוקן ענין הברית, שכל מטרתה היא להביא לכדי 'בנינו'. והדרך שיתקן ויעלה את כל מה שיצא ממנו אל החיצונים, ויהיה ליבו שלם עם השי"ת, הוא בסוד רשות היחיד, כמובא בהקדמת תיקון"ז (בדף יב ע"א) שאותיות שם המפורש (י"ד ה"א וא"ו ה"א) הם עשרה, כנגד גובהו של רשות היחיד, וארבע אותיות שם הוי"ה הם כנגד רוחבו של רשות היחיד, ומי שמקיים לשבת קודש מתהפך לו 'נגע' הצרעת, שהיא גזירת העניות, ל'ענג' השבת, ש'ענג' הוא ראשי תיבות עדין נה"ר ג'ן כמובא שם (שהם כנגד השמות אה"ה הוי"ה אלה"ם, כאמור לעיל בשם השערי אורה).

ומשמעות הדברים, שהנה ענין השבת קודש היא בב' דברים עיקריים, הא' הוא חידוש האמונה באמיתת מציאותו יתברך וחידוש העולם, והב' הוא עונג השבת מתוך ההלל ושבח לה' ב"ה, וכמו שתקנו חז"ל בכל תפילות שבת קודש. וכן הוא כלל ענין תיקון הברית, כי בקלקול הברית נעשה כביכול ניתוק ויובש בכריכות השפעים העליונים, כי הוא פגם באות י' ובאות ו', וכנגד זה נעשה כן כביכול בכלים ובכריכות העליונות, שהם כנגד אותיות ה' שבשם הוי"ה. וזהו משום שהקלקול באות י' גורם לכפירה לאדם באמיתת מציאותו יתברך ובהשגחתו על הכל, והקלקול באות ו' גורם לעיצבון ומרירות. והנה שבת קודש היא תיקון על הכל, ובלבד שלא יצא מרשות היחיד שהיא אור הרחמים, כי בהיותו מקדש את השבת ומעיד ומגלה על אמיתת מציאות ה' ב"ה וחידוש העולם בכל רגע, הנה בזה מתקן מה שנתקלקל השפע מהאות י', וכאשר מענג את השבת ומשבח ומהלל את ה' ב"ה בכל כוחו ויכולתו, הנה בזה נתקן הקלקול בהאות ו' ונמשכים השפעים ככתחילה.

יג

והכל תלוי בעיני האדם והדרך שביטי על העולם, כי ביום חול מביט האדם על המלאכה והעמל, וביום שבת נושא את עיניו אל הנצחיות והתפילה והשבח לפני השי"ת. ואף בימי החול יש לו לאדם לקשר עצמו בקדושת השבת, מתוך שישא את עיניו על היום שכולו שבת ויחשוב מאותו היום בו יפדהו השי"ת ויגלה את ישועתו, שעל זה נושאים הצדיקים עיניהם, וכמו שאמר רשב"י בזוהר יתרו (בדף פג ע"א) שתאבים הצדיקים להסתכל בזיו ההוא הנמשך ממדרגת 'עתיק' כמ"ש (ישעיה נח, יד) "אז תתענג על ה'".

ואמר שם רשב"י עוד שעל מדריגה זו נאמר (תהלים קכא, א) "מאין יבוא עזרי", היינו שכאשר צריך האדם לישועה ישא את עיניו למדרגה זו הנקראת 'אין'. ולכן כתיב 'אז תתענג על ה'', ולא כתיב 'עם ה'', ללמד שיהיה נשען האדם כולו על הציפיה לישועת ה' שהיא במדרגת 'נגלות' כאמור, ויהיה בעיניו כאילו שכבר נושע מתוך שיצייר כבר בעיניו את ישועתו, וכך בכל דבר הנצרך לו יתלה עיניו למדרגת 'אין', שהיא הרצון המגולה של השי"ת להיטיב עימו ללא ספק. ולזה צריך שינתק האדם את עצמו מכל רִאָיָה של 'נגע' בעולם, שהוא ניתוק גמור מכל דבר נגע וחסרון. כי 'עתיק' הוא מלשון 'ויעתק משם הרה"ה' (בראשית יב, ח), היינו שמעתיק את עצמו ממקומו ורִאָיָת המציאות כפי דעתו, ותולה את עיניו על זמן ישועתו ועל כוחו יתברך להושיעו כהרף עין.

יד

וזהו שאמר ישעיה (כג, יח) "והיה סחרה ואתננה קודש לה', לא יאצר ולא יחסן, כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לשבעה, ולמכסה עתיק", היינו שכל הגדולה וגם כל השפעים הגשמיים שהלכו בגלות אצל הגויים, ישובו ויחזרו לעתיד לישראל, ואחר שיהיה ה' למלך על כל הארץ בבנין בית המקדש, יבואו כל השפעים עד ד' אמותיו של כל אחד ואחד שעמד לפני השי"ת וציפה לישועתו. וכל זה אינו אור ה' ב"ה, כי כל השפעים והישועות שיתגלו לישראל אינם אלא כלבושים לעונג האמיתי, שהיא מדרגת עתיק, אבל אור ה' ב"ה עין לא ראתה, כי הם סודות ופנימיות התורה שיתגלו לעתיד לכל אחד ואחד, איך מתוך כל דבר שעבר בעבודת השי"ת, וכל מה שהצר לו יצר הרע והיו לו נסיונות קשים, הנה נעשה מכל זה גילוי לסוד מן התורה. וככל שיהיה האדם דבוק ברצון השי"ת לגלות ולהשפיע לו טובה וברכה, כך יוכל לראות את התורה לאמיתתה, ולהכיר בצד גלות השכינה בימי החול ולהשתתף בצערה, ומאידיך להכיר במעלתה וגדולתה בכל מה שמתגלה בבחינת שבת קודש, שהיא גילוי רצונו יתברך להיטיב לאדם, כמו שכתוב 'ויפק רצון מה'".

ניתן לשמוע את השיעורים האחרונים שמסר מו"ר הגאון הינוקא וכן להתעדכן בנעשה והנשמע מידי יום ביומו בקו התוכן היחודי קו 'דורשי ה' 03-5502228 האזינו ותחי נפשכם

<< הודעה חשובה! המעוניינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות ל-0548434755 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com